

BILTEN RG 35

Bilten Radne grupe za Poglavlje 35
Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji

NACIONALNI KONVENT

Nacionalni konvent o Evropskoj uniji predstavlja stalno telo u okviru kojeg se vodi tematski strukturirana debata predstavnika državne administracije, političkih partija, nevladinih organizacija, stručnjaka, privrede, sindikata i profesionalnih organizacija, o pristupanju Srbije Evropskoj uniji.

RADNA GRUPA 35

Cilj Radne Grupe za pregovaračko poglavlje 35 jeste da pomogne proces normalizacije odnosa i unapredi život građana Srbije i Kosova kroz zastupanje predloga praktičnih politika, konkretnih rešenja za implementaciju Briselskog sporazuma i kroz promociju vrednosti Evropske unije.

Radna grupa je otvorena za sve organizacije civilnog društva, profesionalna i akademska udruženja i pojedince-eksperte koji se bave ovom temom.

PITANJE SRPSKE KULTURNE I VERSKE BAŠTINE NA KOSOVU U EVENTUALNOJ FINALIZACIJI DOGOVORA IZMEĐU BEOGRADA I PRIŠTINE

Stefan Surlić
stefan.surlic@fpn.bg.ac.rs

Nedavne izjave predsednika vlade Albina Kurtija o „pravoslavnom fundamentalizmu“ koji potpomognut „fašističkom Rusijom želi deliti Balkan i Evropu“, u kome se pravoslavlje etiketira kao eksponent ruskog uticaja, kao i odluka da se ne dozvoli ulazak patrijarha Profirija na teritoriju Kosova, ukazuju koliko je u trenutnim srpsko-albanskim odnosima pitanje verskih prava i kulturne baštine važno i urgentno.

Ukoliko uslovno uzmemo u obzir tekst koji se pojavio u medijima a za koji se tvrdi da je “nemačko-francuski” predlog za sporazum, ohrabruje da je tema statusa Crkve pomenuta u tački 7, iako ne bi trebalo isključiti mogućnost da se kulturna baština zarad fokusa na više političke ciljeve u potpunosti izostavi iz sveobuhvatnog sporazuma. Navodni sporazum sadrži sledeću formulaciju – „strane će formalizovati status Srpske pravoslavne crkve na Kosovu i obezbediti visok nivo zaštite srpske verske i kulturne baštine, u skladu sa postojećim evropskim modelima“.

Alarmantno nepoštovanje prava čak iz Ahtisarijevog paketa ukazuje na potrebu iznalaženja održivog modela za status SPC i srpske kulturne baštine za kojim bi se tragalo nezavisno u odnosu na statusni spor koji postoji

između Beograda i Prištine. Postoje dva vrlo pragmatična razloga za to. Prvi, iako kulturna baština prema svim istraživanjima stavova građana srpske nacionalnosti predstavlja jednu od najvažnijih i najsenzitivnijih tema, Beograd nema interes da prihvati bilo kakvu ideju da se status srpskih manastira i crkava nudi kao deo finalnog kompromisa. Kulturna i verska prava ne mogu biti predmet političkih ustupaka. S druge strane, Priština u SPC ne vidi versku organizaciju već direktnog eksponenta države Srbije, a prema najnovijim izjavama pretpostavlja se - i Rusije. Stoga je od presudne važnosti da se iz kontaminiranog prostora dijaloga o normalizaciji odnosa izbavi tema kulturne i verske baštine.

Nekoliko istraživanja ukazuje na značaj koji srpska kulturna baština ima za građane Srbije. U istraživanju koje je sproveo CDDRI¹ tokom 2021, ispitanici prepoznaju nekoliko ciljeva budućeg finalnog sporazuma: obezbeđivanje zaštite i specijalnih prava za srpsku zajednicu na Kosovu (89%) čemu se može pridodati i zahtev za formiranjem Zajednice srpskih opština (74,4%), upravljanje prirodnim resursima (83,5%), **status kulturne i verske baštine (82,6%)**, kao i ostvarivanje

¹ Stavovi građana Srbije o Kosovu, dostupno na <https://cddri.rs/wp-content/uploads/2021/06/Stavovi-gradjana-Srbije-o-Kosovu.pdf>.

trajnog mira između Srba i Albanaca (75,2%). Rezultati istraživanja iz 2022. pokazuju da su građani najviše bili saglasni sa sledećim nacionalnim interesima: fizička bezbednost Srba na Kosovu i mogućnost da normalno žive i rade (73,1%), **očuvanje kulturno-istorijskog nasleđa i duhovne baštine Srba na Kosovu (65,8%), kao i očuvanje pravoslavnih manastira (68,1%).**²

Jedna od racionalnih opcija je da u interregnumu u kome se iščekuje finalizacija dogovora Beograda i Prištine, Srpska pravoslavna crkva uz saglasnost države Srbije zahteva od predstavnika Evropske unije i Sjedinjenih Američkih Država iznalaženje rešenja za poseban status crkve i baštine. U tom slučaju tragalo bi se za modelom koji već postoji u Evropi ili je delimično prilagođen prilikama u kojima se trenutno nalazi SPC na Kosovu. Model sa kojim bi bila saglasna SPC trebalo bi da bude podržan od strane međunarodnih aktera kao opšteprihvatljiv, primenjiv i održiv.

Takav predlog ne bi zalazio u statusna pitanja, ali bi u bliskoj budućnosti mogao vrlo lako da bude inkorporiran u finalni sveobuhvatan sporazum Beograda i Prištine. Prihvatljiv model bi bio međunarodni uslov za vlasti u Prištini budući da kosovske institucije nisu do sada pokazale spremnost da primenjuju postojeći zakonski okvir, kao i već donete sudske presude. Politička arbitrarnost najočiglednija je u primeni odluke Ustavnog suda o spornom zemljištu manastira Visoki Dečani, budući da aktuelni premijer Kurti poziva na antipravni kompromis, pritom dajući sebi za pravo da komentariše ispravnost sudske odluke. Ovakva vrsta političkog pritiska u cilju nastavka diskriminatornog odnosa prema SPC samo je vrh ledenog brega u odnosu na dosadašnju praksu kršenja zakonskog okvira koji je proizašao iz Aneksa 5 Ahtisarijevog plana.

Stoga je potreba za novim modelom vrlo evidentna. Kosovo je do sada pokazalo da nije u stanju da poštuje sopstvene zakone, Ahtisarijev okvir, niti sudske presude, što pokazuje jasne namere Prištine da se u perspektivi u potpunosti suspenduje pravo na poseban status. Eventualni budući predlog bi trebalo da predstavlja nadogradnju Aneksa 5 Ahtisarijevog plana budući da osmišljeni mehanizmi nisu ostvarili punu zaštitu

specijalnog statusa za Crkvu i kulturnu baštinu. Potrebno je da se formuliše jasan zahtev evropskim zvaničnicima koji vode dijalog kako bi se status SPC i kulturne baštine našao na listi prioriteta u sveobuhvatnoj normalizaciji odnosa. Predlog bi se formulisao nezavisno od celokupnog procesa a značio bi potvrdu suvereniteta SPC u sferama koje su od vitalnog značaja za njeno nesmetano funkcionisanje i održivu zaštitu srpske kulturne baštine.

Dosadašnja praksa kosovskih institucija nametnula je zaključak da bi bilo kakav novi model zaštite kulturne baštine trebalo da isključuje mogućnost arbitrarnog delovanja vlasti u Prištini. Višegodišnja institucionalna praksa podržana je ekstremističkim diskursom koji u svojoj osnovi ima diskriminatoran odnos prema kulturnom identitetu manjinske srpske zajednice na Kosovu i takva namera bi novim modelom trebalo da bude potpuno osujećena.

Takođe, poželjno je da se pitanje kulturne i verske baštine zbog zastoja procesa dijaloga trenutno ne postavlja kao deo finalnog sporazuma. Predlog bi trebalo da bude takav da ne prejudicira pitanje statusa i da je primenjiv bez obzira na konačan ishod sveobuhvatne normalizacije odnosa. Razlog za separatan proces jeste što je zaštita srpske kulturne i verske baštine direktno suspendovana neprimenjivanjem postojećeg zakonskog okvira i što Priština vidi prostor u ovoj temi kao ucenjivačkom potencijalu za Beograd. Odlaganje rešavanja ovog pitanja predstavljalo bi veliku opasnost za dalju zaštitu i očuvanje kulturne i verske posebnosti srpske zajednice na Kosovu. Postoji jasna intencija da se važeći zakonski okvir postepeno ne primenjuje, prilagođava i menja u cilju ostvarivanja pune kontrole nad nečim što se već formuliše kao "kulturna baština Kosova".

Glavni izazov ka tom cilju je kao i u prethodnim modelima – proces primene i garancija da će dogovoreno biti poštovano. Stoga bi zemlje garantori imali važnu ulogu u obezbeđivanju održivog mehanizma kontrole. Dugoročan interes Prištine uprkos statusnom sporu bi trebalo da bude poštovanje posebnog statusa SPC i održiv evropski model zaštite srpske kulturne i verske baštine.

² Kako građani vide nacionalne interese Srbije, dostupno na <https://nationals.rs/kako-gradani-vide-nacionalne-interese-srbije/>

VREME JE DA RAZGOVARAMO O SPORAZUMU

Nikola Burazer

nikola.burazer@centarsavremenepolitike.rs

Poslednjih godina se sve češće može čuti da je neophodno da Srbija i Kosovo postignu sveobuhvatni sporazum o normalizaciji odnosa. Nije bilo neuobičajeno ni da se u javnosti spekulise o konkretnim datumima do kada bi pomenuti sporazum trebalo da se postigne. Poslednjih meseci se spekulisalo o kraju 2022. ili čak, simbolički, godišnjici ruske invazije na Ukrajinu 24. februara 2023. Aktuelne diskusije o takozvanom „nemačkom-francuskom“ predlogu stavile su sporazum o sveobuhvatnoj normalizaciji u sam centar diskusije o dijalogu Beograda i Prištine. Zbog toga je danas izuzetno važno pokrenuti javnu debatu o formi i sadržaju ovog sporazuma koji je po svemu sudeći sada zaista došao na „dnevni red“.

Imajući u vidu da sporazum o sveobuhvatnoj normalizaciji između Srbije i Kosova nije nikakav novi zahtev Evropske unije, već odavno formulisani konačni korak u dijalogu Beograda i Prištine, gotovo je neverovatno da se o njemu u srpskoj javnosti gotovo uopšte nije vodila javna debata. Zbog toga smo danas u situaciji da su na stolu konkretna rešenja o kojima se razgovara na najvišem nivou u trouglu Brisel – Beograd – Priština (zajedno sa Parizom i Berlinom), a da je javnost iz ovog procesa sasvim izopštena. „Konstruktivna dvosmislenost“ koja je korišćena u dijalogu Beograda

i Prištine kako bi se omogućio prostor za postizanje konkretnih sporazuma i pored neslaganja o temeljnim pitanjima – pre svega statusu Kosova – vremenom je evoluirala u (najmanje) dve različite realnosti koje su pregovaračke strane predstavljale svojim javnostima.

Zbog toga je danas izuzetno važno i hitno razgovarati o tome šta sporazum o sveobuhvatnoj normalizaciji odnosa jeste, odnosno šta može i šta mora da bude. U suprotnom ne samo da neće postojati odgovarajući uslovi za postizanje sporazuma, već će i svaki sporazum koji bude potpisan biti veoma upitnog kvaliteta i veka trajanja. Ideja da se dugoročnim stavljanjem osetljivih pitanja pod tepih može doći do rešenja u dijalogu se do sada pokazala neuspešnom.

Šta je to sveobuhvatna normalizacija odnosa?

Još u pregovaračkom okviru za Srbiju o vođenju pregovora o članstvu u Evropskoj uniji iz januara 2014. jasno je naznačeno da proces normalizacije odnosa Srbije i Kosova treba da „dovede do sveobuhvatne normalizacije odnosa Srbije i Kosova u formi pravno obavezujućeg sporazuma“ pre pristupanja Srbije Evropskoj uniji. Poglavlje 35 tada je definisano kao veza između procesa evropskih integracija Srbije sa

jedne i dijaloga Beograda i Prištine sa druge strane, a u zajedničkoj poziciji Evropske unije za ovo poglavlje ponovljena je formulacija o sporazumu o sveobuhvatnoj normalizaciji odnosa.

Strategija Evropske komisije za Zapadni Balkan iz 2018. je nagovestila da bi ovaj sporazum trebalo postići „hitno“ (značajna promena u odnosu na pregovarački okvir), a kada je u aprilu 2020. imenovan specijalni izaslanik Evropske unije za dijalog Beograda i Prištine Miroslav Lajčak, glavni cilj njegovog mandata bio je da „prvo i najvažnije, ostvari sveobuhvatnu normalizaciju odnosa između Srbije i Kosova“, odnosno da „radi na sveobuhvatnoj normalizaciji odnosa Srbije i Kosova putem sklapanja pravno obavezujućeg sporazuma“.

Nijedan od ovih dokumenata, međutim, ne kaže ništa o tome kako bi taj sporazum trebalo da izgleda. Formulacija o sveobuhvatnoj normalizaciji odnosa je često u javnosti tumačena kao eufemizam za zahtev o priznanju kosovske nezavisnosti od strane Srbije. I zaista, predstavnici pojedinih država članica Evropske unije nisu krili da očekuju od Srbije i Kosova „obostrano priznanje“, što svakako jeste drugi način da se kaže da Srbija treba da prizna nezavisno Kosovo. Međutim, 5 država članica Evropske unije ne priznaje Kosovo kao nezavisnu državu i samim tim priznanje od strane Srbije ne može biti formalan uslov pred Beogradom u procesu pregovora o članstvu. Zbog toga između sveobuhvatne normalizacije i priznanja ne stoji znak jednakosti. Upravo u toj razlici, ma koliko ona velika bila, nalazi se prostor za javnu debatu o tome kako bi taj sporazum trebalo da izgleda.

Ono što svakako znamo jeste šta su ciljevi sporazuma o sveobuhvatnoj normalizaciji, odnosno celokupnog procesa dijaloga Beograda i Prištine. Glavni cilj, vrlo jasno izrečen u gore pomenutim dokumentima, jeste dogovor Srbije i Kosova koji bi omogućio dvema stranama otvoren put ka članstvu u Evropskoj uniji. Pregovarački okvir za Srbiju kaže da će poboljšanje odnosa sa Kosovom „osigurati da obe strane mogu da nastave svojim evropskim putem, izbegavajući da jedna drugu blokiraju u ovim naporima“. U odluci o imenovanju Miroslava Lajčaka se navodi da je normalizacija odnosa Srbije i Kosova „ključ njihovih evropskih puteva“.

Čak i Briselski sporazum, čije se nesprovođenje od strane Prištine gotovo svakodnevno ističe od strane predstavnika vlasti, u retko citiranoj tački 14 jasno kaže

da „nijedna strana neće blokirati, ili podsticati druge da blokiraju napredak druge strane na njenom putu ka EU“.

Razvoj događaja nameće potrebnu javne rasprave

Jasno je, dakle, da bi sporazum o sveobuhvatnoj normalizaciji, kako bi ispunio očekivanja u okviru procesa pristupanja Evropskoj uniji, morao omogućiti Srbiji i Kosovu da odvojeno postanu članice Evropske unije. Šta to tačno znači, odnosno koji su to neophodni uslovi da bi se to postiglo, u domaćoj javnosti je veoma retko razmatrano. Čitava rasprava o Kosovu se svodi na dihotomiju ima/nema priznanja, što je višestruko štetno. Time se sa jedne strane onemogućava javna rasprava koja bi omogućila kreiranje boljih i održivijih rešenja, a sa druge strane se stvara diskurs o patriotama i izdajnicima koji tera sve političke aktere da jasno govore samo o tome za šta nisu, a ne za šta jesu.

Da li su građani Srbije saznali od vlasti kako ona vidi završetak normalizacije odnosa, ako joj je cilj da ispuni obaveze iz poglavlja 35 i uvede Srbiju u Evropsku uniju? Ako priznanje nije opcija i ako pristanak na članstvo Kosova u UN nije opcija, šta je opcija? Šta je zahtev Srbije, šta bi bila maksimalistička pozicija, odnosno vizija najpovoljnijeg rešenja po interese Srbije? Budući da ove odgovore javnost ne dobija od vlasti, ni opozicioni politički akteri se ne usuđuju da odu dalje od jasnih tvrdnji za šta nisu i šta ne bi dozvolili. Tako se celokupan diskurs o Kosovu odvija kao da ne postoji poglavlje 35 i kao da ne postoji očekivanje od Srbije da potpiše sporazum o sveobuhvatnoj normalizaciji. Brisel, Berlin i Pariz, međutim, na to nisu zaboravili.

Istraživanja jasno pokazuju da građani uglavnom nemaju odgovor na pitanje šta je cilj Srbije u procesu dijaloga. Takođe se većinski protive svim realističnim rešenjima koja su se do sada pominjala u kontekstu normalizacije, uključujući i „razgraničenje“. To svakako ne odgovara vlastima ukoliko im je želja da zaista postignu sporazum, ali u isto vreme im daje i alibi za izbegavanje ove teme. Problem je u tome, međutim, što geopolitički događaji i aktuelna politika Evropske unije prema dijalogu Beograda i Prištine ne omogućavaju dugotrajno ignorisanje ovog važnog pitanja.

U Srbiji je 2017. pokrenut „unutrašni dijalog“ koji je imao za cilj da otvori javnu raspravu o potencijalnim rešenjima za pitanje Kosova. Međutim, ovaj proces nije

rezultirao nikakvim zaključcima niti je bilo jasno na koji je način uticao na srpsku pregovaračku poziciju. Gotovo je izvesno da nije doprineo ni pripremi javnosti za sklapanje pravno obavezujućeg sporazuma sa Prištinom. Zbog toga je danas potrebno pokrenuti novu javnu raspravu, novi „unutrašnji dijalog“ koji bi ostvario ono što prvi nije uspeo.

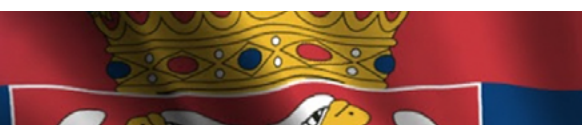
Normalizacija mora omogućiti zajednički život Srba i Albanaca

Naravno, evropske integracije nisu jedini cilj sporazuma o normalizaciji odnosa, niti to smeju biti. Ranije pomenuta dokumenta takođe jasno govore i o poboljšanju života ljudi i vladavini prava. Međutim, mnogo je važnija činjenica da je proces dijaloga Beograda i Prištine, uz sve svoje mane i uz očiglednost činjenice da su obe strane pristale na njega zbog „EU šargarepe“, jedini politički proces koji vodi ka rešavanju brojnih otvorenih pitanja koja ozbiljno utiču na živote ljudi. Zato ovaj proces nikada ne sme biti sveden na puko ispunjavanje uslova koje postavljaju evropski partneri, već treba biti viđen kao prilika da se urade neke dobre stvari i izbegnu tragedije.

Obezbeđivanje bezbednosti, prosperiteta i odgovarajuće političke i kulturne autonomije Srba na Kosovu svakako mora biti prioritet Srbije kada je u pitanju proces normalizacije odnosa. Ovo pitanje

je obuhvaćeno i Briselskim sporazumom, odnosno Zajednicom srpskih opština na kojoj Beograd opravdano insistira, ali ne sme tu završiti. Blisko povezano sa njime je i pitanje kulturne baštine, koje do sada nije na odgovarajući način bilo uključeno u proces dijaloga. Ne treba zaboraviti ni pitanja imovine, zdravstvene zaštite, obrazovanja i razna druga pitanja koja su od velike važnosti za živote ljudi.

Ono što se pri razgovoru o normalizaciji odnosa nikako ne sme zaboraviti jeste da šta god bio njegov sadržaj, Srbi i Albanci treba da nastave da žive zajedno na istom prostoru. Da bi normalizacija odnosa zaista dovela do mira i stabilnosti umesto konflikta, tenzija i straha neophodno je da se izgrade poverenje i tolerancija. Nijedan sporazum neće doneti kvalitativni iskorak unapred ako pripadnici dva naroda nastave da gledaju jedni druge kao neprijatelje i stalnu pretnju. Zbog toga je potrebno da dijalog donese rešenja za određena osetljiva pitanja, ali i da proces dijaloga bude praćen drugačijom retorikom i narativima. U suprotnom ni članstvo u Evropskoj uniji neće rešiti ključne probleme u odnosima dva naroda, već ćemo, da iskoristim često korišćenu formulaciju o tome šta EU neće više dozvoliti – uneti nove konflikte i u Evropsku uniju.

Privatizacija na Kosovu iz ugla srpske zajednice

Pored tradicionalnih izazova koji svaka privatizacija državnih i društvenih preduzeća i imovine nosi sa sobom u tranzicionim ekonomijama, ovaj proces na Kosovu je imao dodatne poteškoće koje su se ogledale u nedovoljno jasno definisanom pravnom okviru, problemima u određivanju vlasništva nad imovinom preduzeća koja je predmet privatizacije, ali i mnogim drugim situacijama koje su karakteristične isključivo za Kosovo.

Nakon donošenja Rezolucije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244/1999 formirana je UNMIK misija na Kosovu koja je preuzela na sebe izgradnju pravnog sistema i institucija, ali i upravljanje javnom, državnom i društvenom imovinom Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srbije. Tokom tih godina, ali i nakon jednostranog proglašenja nezavisnosti Kosova, privatizacija je bila i ostala jedna od najkontroverznijih javnih politika na ovom prostoru, preko koje su se ukrštali pravne nesuglasice i različiti interesi, a koja je takođe uticala na produbljivanje nepoverenja u odnosima između srpske zajednice i kosovskih institucija.

U analizi koju je izradio INTER uz podršku Kosovske Fondacije za otvoreno društvo (KFOS) je dat istorijski pregled pravnih i institucionalnih instrumenata za privatizaciju na Kosovu u vremenu pre i nakon proglašenja nezavisnosti, kao i reperkusija koje je ovaj proces imao u srpskim sredinama. Treba istaći i da ova analiza predstavlja jednu od retkih publikacija na temu privatizacije u srpskim sredinama na Kosovu. Nedostatak sličnih publikacija, između ostalog, direktno je vezan za problem dostupnosti informacija od javnog značaja koje su neophodne za izradu sveobuhvatne studije koja bi obradila ovu temu na adekvatan način.

Analiza je dostupna [OVDE](#).

Saopštenje za javnost u vezi privođenja Dejana Pantića

Mi dole potpisani izražavamo ozbiljnu zabrinutost zbog situacije u kojoj se nalazi bivši službenik kosovske policije, gospodin Dejan Pantić. Naime, iz izjava advokata gospodina Pantića saznajemo da se on i dalje nalazi u bazi kosovske policije blizu prelaza na Jarinjju i da ni njegovim advokatima ni članovima porodice nije dozvoljeno da ga posete ili da sa njim stupe u kontakt telefonom.

Mi dole potpisani izražavamo ozbiljnu zabrinutost zbog situacije u kojoj se nalazi bivši službenik kosovske policije, gospodin Dejan Pantić. Naime, iz izjava advokata gospodina Pantića saznajemo da se on i dalje nalazi u bazi kosovske policije blizu prelaza na Jarinjju i da ni njegovim advokatima ni članovima porodice nije dozvoljeno da ga posete ili da sa njim stupe u kontakt telefonom.

Kao organizacije koje se bave i vladavinom prava i ljudskim pravima, ovom prilikom izražavamo protest zbog takvog tretmana gospodina Pantića, koji je zadržan u pritvoru van pritvorskog centra i to u prostorijama koje sigurno ne ispunjavaju standarde pritvora ni po kosovskim propisima ni po međunarodnim konvencijama. Uslovi pritvora u kojima se nalazi, kao i onemogućavanje kontakata sa članovima porodice i braniocima, predstavljaju ozbiljno kršenje njegovih ljudskih prava i zahtevaju hitno angažovanje kako nadležnih institucija na Kosovu, tako i angažovanje međunarodnih misija i organizacija koje se bave ljudskim pravima.

S obzirom na gore navedeno, pozivamo sve relevantne institucije i međunarodne misije i organizacije da se uključe kako bi se poštovala prava gospodina Pantića, a pre svega pravo na kontakt sa advokatima i članovima porodice. Takođe, očekujemo da se iste angažuju, u skladu sa svojim mandatom, i posete gospodina Pantića kako bi se uverili u stanje njegovog zdravlja i uslovima u kojima je zadržan.

Potpisnike saopštenja možete naći [ovde](#).

Saopštenje za javnost povodom sprečavanja Patrijarha SPC da uđe na Kosovo

Poslednja odluka Vlade Kosova da ne dozvoli ulazak Patrijarha Srpske pravoslavne crkve, gospodina Porfirija, na Kosovo radi posete Pečkoj patrijaršiji i svojim vernicima, predstavlja drastičan primer diskriminatorskog odnosa prema SPC i njenim vernicima. Ova odluka izaziva dodano razočarenje i uznemirenost srpske zajednice, s obzirom na činjenicu da je poseta Patrijarha najavljena po već ustanovljenom protokolu, preko oficira za vezu u Prištini, kao i imajući u vidu postavljene političke uslove jednom crkvenom velikodostojniku od koga se traži da javno osudi postupke pojedinih članova SPC i time se uključi u politička dešavanja.

Ovom prilikom ističemo da je odluka, kao i dosadašnja praksa kosovskih vlasti, suprotna odredbama "Ahtisarijevog plana", koji jasno propisuje jasne prava, privilegije i imunitet za sveštenstvo SPC. Naime, član 1.6. Aneksa V predviđa da: "Kosovo ne može arbitrarno da zabrani ulazak ili boravak na Kosovu sveštenika, iskušenika, monaha, monahinja, laika i drugih pozvanih lica i pripadnika Srpske Pravoslavne crkve". Ovakva odluka je i suprotna Ustavu Kosova, kao i međunarodnim konvencijama, koje garantuju slobodu kretanja kao osnovno ljudsko pravo (garantovano i članom 13. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima). Dalje, u vezi sa gore iznetim, važno je napomenuti da Zakon o verskim slobodama na Kosovu (02/L-31) u članu 4A (4.1) predviđa da je SPC jedna od šest priznatih verskih zajednica na Kosovu. Takođe, isti zakon u članu 5.4. propisuje da: "Sve religije, verovanja i verske zajednice na Kosovu imaju pravo na pružanje svake vrste zaštite i mogućnost da uživaju prava i slobode zagantovane ustavom, zakonima, sporazumima i međunarodnim instrumentima, uključujući i Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKZLjPS)".

Ne možemo, a da ne podsetimo na mudre reči, reči ljubavi i pomirenja koje je Patrijarh Porfirije izrekao nakon svog ustoličenja u Pečkoj Patrijaršiji, kojem je kao poseban gost prisustvovao i gradonačelnik Peći: "Zato sa ovog mesta poručujemo i Srbima i Albancima, i svima koji žive na ovim prostorima, nađimo uz Božiju pomoć snagu, prepoznamo Boga, i čuvajmo jedni druge jer želja je saglasna sa načelima naše vere", rekao je to prilikom Patrijarha. Ima li bolje poruke pomirenja i suživota od reči patrijarha koji pozva sve nas na Kosovo, bez obzira na naciju i veru, da čuvamo jedni druge i koji je ukazao "da je najbitnije pomirenje, praštanje i mir sa onima kojima smo najbliži, koji nam je prvi sused".

Takođe, podsećamo da ovo nije usamljeni akt protiv SPC, imajući u vidu da Vlada Kosova i lokalna samouprava u Dečanima i dalje odbijaju da sprovedu odluku Ustavnog suda Kosova u vezi sa vraćanjem zemlje Manastiru Dečani.

Imajući u vidu sve gore navedeno, pozivamo Vladu Kosova da se izvini Patrijarhu i SPC zbog navedene odluke, kao i da ubuduće ne ponovi odluku, koja je u suprotnosti sa Ustavom i važećim zakonima na Kosovu. Posebno ističemo da se političke okolnosti na Kosovu ne mogu i ne smeju koristiti kao izgovor za kršenje Ustava, zakona i međunarodnih konvencija. Takođe, zahtevamo od vlade Kosova da u što kraćem roku sprovede odluku iz 2016. godine o vraćanju zemljišta Manastiru Dečani.

U tom smislu, pozivamo i predstavnike međunarodnih misija i organizacija na Kosovu da ne ostaju nemi na ovakve odluke, jer one podižu ionako velike tenzije na Kosovu. Očekujemo od njih da se oglašavaju da li je zabrana posete Patrijarha i postavljanje političkih uslova za ulazak na Kosovo u skladu sa vrednostima i normama društva koje neguje osnovne postulate demokratije i poštovanja ljudskih prava i sloboda. Takođe, očekujemo njihovo aktivno angažovanje, kako efikasna vladavina prava kao i poštovanje osnovnih ljudskih prava i sloboda, ne bi ostale prazne reči na papiru, dok se u praksi na Kosovu dozvoljava i toleriše kršenje istih.

Potpisnici saopštenja su dostupni na [linku](#).

Vreme je za nove konstruktivne glasove

NVO sa Kosova i iz Srbije izdale su zajedničko saopštenje u kome su ocenile da je vreme je da se čuju glasovi koji gledaju u budućnost.

Stalni ciklus eskalacije i deeskalacije u odnosima između Kosova i Srbije odraz je neuspeha političke mašte. Energija uložena u suočavanje sa najnovijom krizom odvlači pažnju od hrpe gorućih pitanja koja neposredno utiču na svakodnevni život građana kako u Srbiji, tako i na Kosovu.

Već postoji trend da ljudi napuštaju Srbiju i Kosovo i ostale delove Zapadnog Balkana, posebno mladi. Kako se podižu nove barikade, tako se pakuju nove torbe. Vrlo malo njih će se verovatno vratiti. Budućnost naših zemalja će se živeti negde drugde.

Mnoge grupe koje se smatraju izvan spektra dijaloga Beograda i Prištine su fundamentalno ignorisane. Romska zajednica, na primer, je marginalizovana i u Srbiji i na Kosovu.

Sa izgledima da će nasilje biti izraženije nego što je to bio slučaj u celoj deceniji, vreme je da se čuju novi konstruktivni glasovi – glasovi koji gledaju u budućnost, istovremeno prepoznajući prošlost; glasovi koji odlučno tragaju za partnerstvima i koalicijama mimo crvenih linija koje bi trebalo da nas definišu; glasovi koji javno ustaju protiv ponižavajuće retorike i retorike koja izaziva podele.

Mi, dole potpisani, nastojimo da održimo kanale komunikacije koji smanjuju mogućnost nesporazuma i dezinformacija. Prečesto smo razgovarali, a da nismo razumevali jedni druge, insistirajući na važnosti jednog mišljenja, istovremeno potcenjujući ili potpuno ignorišući postojanje drugog. Mislimo da razumemo detalje problema, ali ne uspevamo da razmotrimo kako ga razumeju ili vide druge zajednice. Svi treba da budemo posvećeni tome da slušamo otvorenih ušiju i otvorenog uma.

Samo kada počnemo da delimo perspektive i percepcije naših zajednica možemo zakoračiti ka zajedničkom putu ka budućnosti. Mnogi problemi sa kojima se suočavaju naše zajednice su skoro identični, ali mi retko prepoznajemo ovu činjenicu. Ako je ikada bilo vreme za solidarnost u poslednjoj deceniji, onda je to upravo sada. Rat u Ukrajini je bolan podsetnik na mračnu realnost rata, iako nasleđe našeg ostaje i dalje nadohvat ruke.

Mir ne iziskuje samo reči, već slike i odnose koji otelotvoruju zajedništvo. Protivimo se svim neopravdanim projekcijama sile i svim narativima mržnje i podele.

Budućnosti Kosova i Srbije neizbežno su isprepletane, a sporazum o normalizaciji odnosa predstavlja presudan prvi korak u izgradnji boljeg sutra. Međutim, on je samo prvi korak.

Potpisnike saopštenja možete naći na [linku](#).

CIG: Novi okvir za novu fazu dijaloga

Savet za inkluzivno upravljanje (CIG) organizovao je 26. novembra 2022. godine u Beogradu radionicu za grupu eksperata iz Srbije i Kosova na kojoj su razgovarali o potencijalima za novu fazu dijaloga. Najnoviji događaji su signalizirali da je decenijski status kvo verovatno srušen. Sada postoje dve opcije: novi status kvo ili proboj. Međunarodna zajednica je ponudila stranama nekoliko principa i okvir za pregovore, poznat kao francusko-nemački/EU predlog (kasnije u tekstu naveden kao predlog). Do sada, signali Prištine i Beograda na predlog su dvosmisleni.

Kako pomoći da ovaj novi proces uspe, bilo je glavno pitanje postavljeno grupi. Učesnici su raspravljali o nekoliko tema, uključujući održivost sadašnjeg statusa kvo, sprečavanje uspostavljanja novog statusa kvo, mogućnosti dogovora o novom pregovaračkom okviru (tj. ako Predlog predstavlja kredibilnu ponudu), ulogu moćnika i spremnost strana da se angažuju. Održan po pravilu Chatham House, sastanak je deo većeg projekta o normalizaciji odnosa koji se sprovodi u saradnji i uz podršku švajcarskog Saveznog ministarstva inostranih poslova (FDFA). Pogledajte [izveštaj](#) za kratak pregled diskusije.

**SAOPŠTENJE
ZA
JAVNOST**

BILTEN RG 35

Bilten Radne grupe za Poglavlje 35
Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji

U Biltenu Radne grupe NKEU za Poglavlje 35 se iznose stavovi o pregovorima između Beograda i Prištine, prednostima i posledicama ponuđenih rešenja na stanje demokratije i društva u Srbiji, položaj i zaštitu etničkih zajednica na Kosovu, regionalnu stabilnost i pomirenje, Evropske integracije Srbije i druge važne teme od interesa za razvoj našeg društva. U biltenu se objavljuju tekstovi i stavovi članica Radne grupe, ali se daje mogućnost i drugim društvenim i političkim akterima da iznesu svoje stavove po pitanjima od značaja za Poglavlje 35. Bilten se objavljuje jednom mesečno, distribuiraju se putem elektronske pošte, i može da se preuzme sa internet stranice Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji, kao i sa stranice Instituta za teritorijalni ekonomski razvoj (InTER) koji koordinira radom Radne grupe za Poglavlje 35 i uređuje sadržaj biltena.

BILTEN RADNE GRUPE NACIONALNOG KONVENTA O EVROPSKOJ UNIJU ZA POGLAVLJE 35

Broj 51 (decembar 2022.)

poglavlje35@regionalnirazvoj.org

www.eukonvent.org

www.regionalnirazvoj.org

Mišljenja i stavovi izraženi u ovoj publikaciji ne odražavaju neophodno zvanične stavove Ambasade Kraljevine Norveške, Balkanskog fonda za demokratiju Nemačkog Maršalovog fonda SAD, kao ni Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji, niti InTER-a.